

Mystika jako cesta k nitru

O mystice se odedávna hovořilo jako o cestě k nitru; bylo by však chybou se domnívat, že není žádné jiné cesty k nitru, než právě jenom mystika. Ostatně velcí evropští (zejména křesťanští) mystikové nikdy onu „cestu k nitru“ nechápali jako odvrát od života a od světa, ale mnohem spíše jako nový přístup k životu a ke světu. Na tom je cosi hluboce pravdivého: dokud zůstáváme u každodenních starostí, bude nám chybět rozpoznání širších souvislostí, tj. bude nám chybět jak pohled k horizontům, tak pomyšlení, co je za nimi. V tom je cosi shodného v mystice i ve filosofii; jistým zvláštním způsobem je v mystice přítomná také reflexe, která nikdy nesmí chybět filosofii a filosofování. Plná reflexe však znamená mnohem víc, než se může (mohlo) uplatnit v mystice a jejích přístupech. Především co je shodného: v mystice i v reflexi má významnou úlohu odstup od sebe (a ovšem také ode všeho „svého“, „vlastního“). Mystika i reflexe si slibují od zmíněného odstupe od sebe nejen lepší vidění věcí a vůbec světa i sebe, ale jakousi metu, cíl, dokonce až spásu. A v čem je rozdíl: v mystice se dostává člověk do nebezpečí, že na sebe zapomene, že se prostě na dlouho nechává „za sebou“ a že se noří do „ne-já“, máme-li užít neutrálního (ale starého) termínu. V tomto nebezpečí viděla často přímo útěchu a někdy i způsob útěku mystika orientální. Dále: mystik má za to, že se v hloubi svého nitra setkává s Bohem (termín může být i jiný, např. s Pravdou, s Krásou samou atd.). Reflexe má naproti tomu prostředky, jak reflektovat samu sebe a tak se bránit proti nebezpečí, jak se do stále nových a hlubších reflexí propadnout jako do čehosi bezedného. A to zároveň musí nějak pro sebe vyjasnit: v reflexi se vlastně subjekt nedostává sám k sobě, a to ani aby se našel, ani aby našel Boha atd., nýbrž aby nahlédl, že krom vnějšího světa daností, věcí a předmětů je tu ještě svět toho, co (ještě) není, ale co přichází. Reflexe má tedy proti mystice náskok v tom, že cesta k nitru není jejím konečným cílem, nýbrž že to je právě jen cesta, jak se setkat (a setkávat) s tím, co se má stát, co by se mělo udělat, čemu by se mělo napomoci a na druhé straně čemu je třeba se všemi silami bránit. Cesta do nitra je tedy jen počátkem cesty vstříc přicházejícím (adventivním) výzvam a tedy počátkem naslouchání a poslouchání, vyslyšení a připravenosti k vlastní nápomoci tomu, co právě přichází. Tam, kde něčeho podobného je mystika schopna, může počítat s respektem ze strany filosofie.

(Písek, 030827-4.)